

הַלְבוֹת תְּשׁוּבָה פָּרָק ג

א. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הָאָדָם, יֵשׁ לוֹ זְכוּיּוֹת וְעוֹנוֹת: מִי שְׁזָכוּיָתוֹ יִתְרוֹת עַל עוֹנוֹתָיו, צָדִיק; וּמִי שְׁעוֹנוֹתָיו יִתְרוֹת עַל זְכוּיָתוֹ, רָשָׁע; מַחְצָה לְמַחְצָה, בִּינוּנִי.

ב. וְכֵן הַמְּדִינָה אִם הָיוּ זְכוּיּוֹת כָּל יוֹשְׁבֵיהָ מְרֻבּוֹת עַל עוֹנוֹתֵיהֶם, הָרִי זֶה צְדָקָה; וְאִם הָיוּ עוֹנוֹתֵיהֶם מְרֻבִּין, הָרִי זֶה רָשָׁעָה. וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כָּלוֹ.

ג. אָדָם שְׁעוֹנוֹתָיו מְרֻבִּין עַל זְכוּיָתוֹ מִיָּד הוּא מֵת בְּרָשָׁעוֹ, שְׁנֵאמַר "עַל רֹב עֲוֹנָךְ" (ירמיהו ל, יד; ירמיהו ל, טו; הושע ט, ו). וְכֵן מְדִינָה שְׁעוֹנוֹתֶיהָ מְרֻבִּין מִיָּד הִיא אוֹבֶדֶת, שְׁנֵאמַר "זַעֲקַת סָדָם וַעֲמָרָה כִּי-רַבָּה" (בראשית יח, כ). וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כָּלוֹ, אִם הָיוּ עוֹנוֹתֵיהֶם מְרֻבִּין מִיָּד הֵן נִשְׁחָתִין, שְׁנֵאמַר "וַיֵּרָא ה', כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם" (בראשית ו, ה).

ד. וְשָׁקוּל זֶה אֵינוֹ לְפִי מִנְיֵן הַזְכוּיּוֹת וְהָעוֹנוֹת, אֲלֵא לְפִי גְדֻלָּן: יֵשׁ זְכוּת שֶׁהִיא כִּנְגֵד כִּמָּה עוֹנוֹת, שְׁנֵאמַר "יַעֲזֵן נִמְצָא-בּוֹ דְּבַר טוֹב" (מלכים א יד, יג); וְיֵשׁ עוֹוֹן שֶׁהוּא כִּנְגֵד כִּמָּה זְכוּיּוֹת, שְׁנֵאמַר "וַיִּחוּטֵא אֶחָד, יֶאֱבֹד טוֹבָה הַרְבֵּה" (קוהלת ט, יח). וְאֵין שׁוֹקֵלִין אֲלֵא בְּדַעְתּוֹ שֶׁלֹּא יַדְעוֹת, וְהוּא הַיּוֹדֵעַ הַיֵּאֵךְ עוֹרְכִין הַזְכוּיּוֹת כִּנְגֵד הָעוֹנוֹת.

ה. כָּל מִי שֶׁנָּחַם עַל הַמַּצּוֹת שֶׁעָשָׂה, וְתָהָה עַל הַזְכוּיּוֹת, וְאָמַר בְּלִבּוֹ וּמָה הוֹעֵלְתִי בַּעֲשִׂיתִךָ, אוֹלִי לֹא עָשִׂיתִי אוֹתָךְ הָרִי זֶה אֶבֶד אֶת כָּלִךְ, וְאֵין מַזְכִּירִין לוֹ שֵׁם זְכוּת בָּעוֹלָם: שְׁנֵאמַר "וְצִדְקַת הַצָּדִיק לֹא תִצְלָנוּ בְּיוֹם רָשָׁעוֹ" (ראה יחזקאל לג, יב), אֵין זֶה אֲלֵא בְּתוֹהָה עַל הָרָאשׁוֹנוֹת.

ו. כָּשֵׁם שֶׁשׁוֹקֵלִין עוֹנוֹת אָדָם וְזְכוּיָתוֹ, בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ כֶּךָ בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה, שׁוֹקֵלִין עוֹנוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הָעוֹלָם עִם זְכוּיָתוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה: מִי שֶׁנִּמְצָא צָדִיק, נִחְתָּם לְחַיִּים; וּמִי שֶׁנִּמְצָא רָשָׁע, נִחְתָּם לְמִיתָה. וְהַבִּינוּנִי, תוֹלִין לוֹ עַד יוֹם הַכְּפוּרִים: אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה, נִחְתָּם לְחַיִּים; וְאִם לֹא, נִחְתָּם לְמִיתָה.

ז. אֵף עַל פִּי שֶׁתִּקְיַעַת שׁוֹפֵר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה גִּזְרַת הַכְּתוּב, רָמַז יֵשׁ בּוֹ: כָּלוּמֶר עוֹרוּ עוֹרוּ יִשְׁנִים מְשִׁינֵתְכֶם, וְהִקְיִצוּ נִרְדָּמִים מִתְרַדְמֵתְכֶם; וְחַפְּשׁוּ בַּמַּעֲשִׂיכֶם וְחִזְרוּ בְּתִשְׁוּבָה, וְזָכְרוּ בּוֹרְאֵכֶם. אֵלּוּ הַשּׁוֹכְחִים אֶת הָאֱמֶת בְּהַבְלֵי הַזְּמָן, וְשׁוֹגִים כָּל שְׁנֵתָם בְּהַבֵּל וְרִיק אֲשֶׁר לֹא יוֹעִיל וְלֹא יִצְלֵל הַבֵּיטוֹ לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם, וְהַטִּיבוּ דְרִכֵּיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם; וַיַּעֲזֹב כָּל אֶחָד מִכֶּם דְּרָכּוֹ הָרָעָה, וּמַחֲשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר לֹא טוֹבָה.

ח. לְפִיכֶךָ צָרִיךְ כָּל אָדָם שִׁירָאָה עֲצָמוֹ כָּל הַשָּׁנָה כָּלָה, כְּאִלּוֹ חָצִיו זָכָא וְחָצִיו חֵיב; וְכֵן כָּל הָעוֹלָם, חָצִיו זָכָא וְחָצִיו חֵיב: חָטָא חָטָא אֶחָד הָרִי הַכְּרִיעַ עֲצָמוֹ וְהַכְּרִיעַ אֶת כָּל הָעוֹלָם כָּלוֹ לְכַף חוֹבָה, וְגֵרָם לָהֶם הַשְׁחָתָה; עָשָׂה מַצּוּה אַחַת הָרִי הַכְּרִיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְהַכְּרִיעַ אֶת כָּל הָעוֹלָם כָּלוֹ לְכַף זְכוּת, וְגֵרָם לָהֶן תְּשׁוּעָה וְהַצָּלָה. זֶה הוּא שְׁנֵאמַר "וְצָדִיק, יִסּוֹד עוֹלָם" (משלי י, כה), זֶה שֶׁצָּדִיק עֲצָמוֹ הַכְּרִיעַ אֶת כָּל הָעוֹלָם כָּלוֹ וְהַצִּילוֹ.

ט. וּמִפְּנֵי עֲנִיָּן זֶה, נִהְגוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהַרְבּוֹת בַּצְּדָקָה וּבַמַּעֲשִׂים טוֹבִים וְלַעֲסֹק בַּמַּצּוֹת, מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכְּפוּרִים, יְתֵר

מִכָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְנִהְגוּ כָּלם לָקוּם בַּלַּיְלָה בַּעֲשֶׂרֶת יָמִים אֵלָיו, וּלְהַתְפַּלֵּל בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת בְּדִבְרֵי תַחֲנוּנִים וּדְבָרֵי כְּבוֹשִׁין עַד שְׂיֵאוֹר הַיּוֹם.

י. בַּשָּׁעָה שֶׁשׁוֹקְלִין עֲווֹנוֹת אָדָם עִם זְכוּתָיו, אֵין מַחֲשָׁבִין עָלָיו תַּחֲלֹת עֲוֹן שֶׁחָטָא בּוֹ וְלֹא שְׁנִי, אֲלֹא מִשְׁלִישִׁי וְאַלְף. אִם נִמְצָאוּ עֲווֹנוֹתָיו מִשְׁלִישִׁי וְאַלְף מְרַבִּין עַל זְכוּתָיו, אוֹתָן שְׁנֵי הָעֲווֹנוֹת מַצְטָרְפִין וְדָנִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל.

יא. וְאִם נִמְצָאוּ זְכוּתָיו כִּנְגַד עֲווֹנוֹתָיו אֲשֶׁר מֵעֲוֹן שְׁלִישִׁי וְאַלְף, מִעֲבִירִין כָּל עֲווֹנוֹתָיו רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן: לְפִי שֶׁהַשְּׁלִישִׁי נִחָשֵׁב רֹאשׁוֹן, שֶׁכֶּכֶר נִמְחַלוּ הַשָּׁנִים; וְכֵן הִרְבִּיעִי הָרִי הוּא רֹאשׁוֹן, שֶׁכֶּכֶר נִמְחַל הַשְּׁלִישִׁי; וְכֵן עַד סוּפֵן.

יב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּיחִיד, שֶׁנֶּאֱמַר "הֵן-כָּל-אֱלֹהִים, יַפְעֵל-אֶל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ, עַם-גָּבֵר" (איוב לג, כט). אֲבָל הַצָּבוֹר תּוֹלִין לָהֶן עֲוֹן רֹאשׁוֹן וְשְׁנִי וְשְׁלִישִׁי, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַל-אַרְבָּעָה לֹא אָשִׁיבֵנּוּ" (עמוס ב, ו). וְכִשְׁמַחֲשָׁבִין לָהֶן עַל דֶּרֶךְ זֶה, מַחֲשָׁבִין לָהֶן מְרַבִּיעִי וְאַלְף.

יג. הַבִּינוּנִיִּים אִם הִיָּה בְּכָלֵל מַחְצָה עֲווֹנוֹת שֶׁלָּהֶן שְׁלֹא הִנִּיחַ תַּפְלִין מֵעוֹלָם דָּנִין אוֹתוֹ כְּפִי חֲטָאֵיו, וַיֵּשׁ לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא; וְכֵן כָּל הַרְשָׁעִים שֶׁעֲווֹנוֹתֵיהֶם מְרַבִּין דָּנִין אוֹתָן כְּפִי חֲטָאוֹתֵיהֶם, וַיֵּשׁ לָהֶן חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶן חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, אֵף עַל פִּי שֶׁחָטָאוּ שֶׁנֶּאֱמַר "וְעַמֶּךָ כָּלם צְדִיקִים, לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ" (ישעיהו ס, כא); אֶרֶץ זֹו מִשָּׁל כְּלוֹמַר אֶרֶץ הַחַיִּים, וְהוּא הָעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן חֲסִידֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, יֵשׁ לָהֶן חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

יד. וְאֵלֹו שְׂאִין לָהֶן חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, אֲלֹא נִכְרַתִּין וְאוֹבְדִין, וְנִדְוָנִין עַל גְּדֹל רָשָׁעִים וְחֲטָאֲתָם, לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים: הַמִּינִים, וְהָאֲפִיקוֹרוֹסִים, וְהַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה, וְהַכּוֹפְרִים בַּתַּחֲתִית הַמַּתִּים, וְהַכּוֹפְרִים בְּבִיאַת הַגּוֹאֵל, וְהַמְשַׁמְדִּים, וְהַמְחַטִּיאֵי הָרַבִּים, וְהַפּוֹרְשִׁים מִדְּרָכֵי צְבוּר, וְהַעוֹשֶׂה עֲבֻרוֹת בְּיַד רָמָה בַּפְּרָהֶסְיָה כִּיהוֹיָקִים, וְהַמּוֹסְרִים, וְהַמְטִילֵי אֵימָה עַל הַצָּבוֹר שֶׁלֹּא לָשֵׁם שָׁמַיִם, וְשׁוֹפְכֵי דָמִים, וְכַעֲלֵי לָשׁוֹן הָרַע, וְהַמּוֹשֵׁךְ עֶרְלָתוֹ.

טו. חֲמִשָּׁה הֵן הַנִּקְרָאִין מִינִים: הָאוֹמֵר שְׂאִין שָׁם אֱלֹוִהּ, וְאֵין לְעוֹלָם מְנַהִיג; וְהָאוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ שָׁם מְנַהִיג, אֲבָל הֵם שְׁנַיִם אוֹ יֶתֶר; וְהָאוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ שָׁם רַבּוֹן אֶחָד, אֲלֹא שֶׁהוּא גּוֹף וּבַעַל תְּמוּנָה; וְכֵן הָאוֹמֵר שְׂאִינוֹ לְבָדּוֹ רֹאשׁוֹן וְצוּר לְכָל; וְכֵן הָעוֹבֵד אֱלֹוִהּ זוֹלָתוֹ, כְּדִי לִהְיוֹת מְלִיץ בֵּינוֹ וּבֵין רַבּוֹן הָעוֹלָמִים. כָּל אֶחָד מִחֲמִשָּׁה אֵלֹו מִיֵּן.

טז. שְׁלוֹשָׁה הֵן הַנִּקְרָאִין אֲפִיקוֹרוֹסִים: הָאוֹמֵר שְׂאִין שָׁם נְבוֹאָה כָּלֵל, וְאֵין שָׁם מַדַּע שֶׁמַּגִּיעַ מִהַבּוֹרָא לְלֵב בְּנֵי הָאָדָם; וְהַמְכַחֵשׁ נְבוֹאָתוֹ שֶׁלֹּמְשָׁה רַבֵּנוּ; וְהָאוֹמֵר שְׂאִין הַבּוֹרָא יוֹדֵעַ מַעֲשֵׂה בְּנֵי הָאָדָם. כָּל אֶחָד מִשְׁלוֹשָׁה אֵלֹו אֲפִיקוֹרוֹס.

יז. שְׁלוֹשָׁה הֵן הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה: הָאוֹמֵר שְׂאִין הַתּוֹרָה מֵעַם ה', אֲפֹלוּ פָּסוּק אֶחָד, אֲפֹלוּ תִּבְּהָ אַחַת אִם אָמַר מֹשֶׁה אָמְרוּ מִפִּי עַצְמוֹ, הָרִי זֶה כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה; וְכֵן הַכּוֹפֵר בַּפְּרוּשָׁה, וְהִיא תּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה, וְהַכַּחֵשׁ מַגִּידֶיהָ, כְּגוֹן צְדוּק וּבִיתוֹס; וְהָאוֹמֵר שֶׁהַבּוֹרָא הִחְלִיף מִצְוָה זֹו בְּמִצְוָה אַחֶרֶת, וְכֶכֶר בְּטִלָּה תּוֹרָה זֹו,

אף על פי שהיא היתה מעם ה', כגון הנוצריים וההגריים. כל אחד משלושה אלו כופר בתורה.

יח. שנים הן המשמדים: המשמד לעברה אחת, והמשמד לכל התורה כלה. המשמד לעברה אחת זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עברה בזדון ונתפרסם בה והרגל, אפלו היתה מן הקלות, כגון שהחזק תמיד ללבש שעטנז או להקיף פאה, ונמצא כאלו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו הרי זה משמד לאותו דבר: והוא, שיעשה להכעיס. והמשמד לכל התורה, כגון החזיר לדתי הגויים בשעה שגוזרין שמד וידבק בהן, ויאמר ומה בצע לי להדבק בישראל שהן שפלים ונרדפים, טוב לו שידבק באלו שידין תקיפה הרי זה משמד לכל התורה כלה.

יט. מחטיאי הרבים: אחד שהחטיא בדבר גדול, כירבעם וצדוק וביתוס; ואחד שהחטיא בדבר קל, אפלו לבטל מצות עשה. ואחד האונס אחרים עד שיחטאו כמנשה, שהיה הורג ישראל עד שיעבדו עבודה זרה; או שהטעה אחרים והדיחם כישוע.

כ. הפורש מדרכי צבור: אף על פי שלא עבר עברות, אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן, אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ, וכאלו אינו מהן אין לו חלק לעולם הבא.

כא. העושה עברות ביד רמה כיהויקים: בין שעשה קלות, בין שעשה חמורות אין לו חלק לעולם הבא; וזה הוא הנקרא מגלה פנים בתורה, מפני שהעיו מצחו וגלה פניו ולא בוש מדברי תורה.

כב. שנים הם המוסרים: המוסר חברו ביד גויים להרגו או להכותו, והמוסר ממון חברו ביד גויים או ביד אנס שהוא כגוי שניהם, אין להן חלק לעולם הבא.

כג. מטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים: זה הרודה צבור בחזקה והם יראים ופוחדים ממנו הרבה, וכונתו לכבוד עצמו ולכל חפציו, לא לכבוד שמים, כגון מלכי הגויים.

כד. כל אחד ואחד מארבעה ועשרים אנשים אלו שמנינו אף על פי שהן ישראל, אין להן חלק לעולם הבא. ויש עברות קלות מאלו, ואף על פי כן אמרו חכמים שהרגיל בהן אין לו חלק לעולם הבא, כדי להתרחק מהן ולהזהר מהן.

כה. ואלו הן: המכנה את חברו, והקורא לחברו בכנוי, והמלבין פני חברו ברבים, והמתכבד בקלון חברו, והמבזה תלמידי חכמים, והמבזה רבותיו, והמבזה את המועדות, והמחלל את הקדשים.

כו. במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם הבא, בשמת בלא תשובה. אבל אם שב מרשעו, ומת והוא בעל תשובה הרי זה מבני העולם הבא, שאין לך דבר שעומד בפני התשובה: אפלו כפר בעיקר כל ימיו, ובאחרונה שב יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר "שלוש שלום לרחוק ולקרוב, אמר ה' ורפאתיו" (ישעיהו נז, יט).

כז. כל הרשעים והפושעים והמשמדים וכיוצא בהן שחזרו בתשובה, בין בגלוי בין שחזרו במטמוניות מקבלין אותן, שנאמר "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד; ירמיהו ג, כב): אף על פי

שְׁעֵדִין שׁוֹכֵב הוּא, שְׁהֵרִי בִּסְתֵר בְּלֶכֶד חוּזֵר וְלֹא בְּגִלּוֹי מְקַבֵּלִין
אוֹתוֹ בְּתִשׁוּבָה.